

Алена ВАСІЛЕУСКАЯ

Алена Станіславаўна Васілеўская — асірантка кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Закончыла гэтую ж навуковую ўстанову ў 1994 г.

ХАРАКТАРЫСТЫЧНАЕ СЛОВА Ў РАДКУ ВЯЧАСЛАВА АДАМЧЫКА

Аналіз мастацкага твора патрабуе пільнай увагі да ўсіх слоў і выразу, бо “у кожным добрым творы няма і не павінна быць нічога лішняга, не звязанага з задачай, якая пранізвае ўсю мастацкую задуму”¹. Своеасаблівымі вехамі на шляху спасціжэння глыбіннага сэнсу апавядання, аповесці ці рамана з’яўляюцца аўтарскія азначэнні, праз якія пісьменнік рэалізуе сваю думку ў канкрэтных мастацкіх вобразах, перадае свае адносіны да герояў, паказвае асаблівасці псіхалагічнай характарыстыкі персанажаў. Адначасова азначэнні характарызуюць і самога пісьменніка, яго творчую манеру, яго індывідуальны стыль.

Азначэнні Вячаслава Адамчыка — сэнсава ёмкія, інфармацыйна насычаныя, вобразныя, характарыстычныя. Яны даюць чытачу магчымасць пранікнуць у самую глыбіню чалавечых пачуццяў, зразумець складанасць адносінаў паміж людзьмі. Разгледзім, як пісьменнік, выдатна валодаючы словам, у залежнасці ад сітуацыі парознаму перадае пачуццё р а д а с ц і.

Пачуццё можна апісаць па-рознаму, напрыклад, па сіле яго праяўлення ў чалавека. У лексічным фондзе беларускай мовы існуюць прыметнікі, якія традыцыйна абазначаюць інтэнсіўнасць псіхічных працэсаў. Ужывае такія азначэнні і В. Адамчык. Напрыклад, прыметнікі *ціхі*

'які праходзіць спакойна, без бурных праяў', *лёгка* 'які слаба праяўляецца':

Іх [соснаў] было тры, як у песні, і яны адна за адною раслі уздоўж дарогі, навяваючы сваім густым, мяккім і даверлівым шумам лёгкі смутак і ціхую радасць (ПНБ, с. 411)*.

Прыметнікі *лёгка* і *ціха* характарызуюць слабую ступень праяўлення пачуцця, гэта агульнамоўныя звыклія азначэнні. Але майстэрства аўтара выяўляецца ў адметных, свежых, незвычайных характарыстыках.

Ужо бярэ радасць ад таго, што ступаеш на мякаць муравое травы, што бачыш воддаль дарогі корч дзікае грушы, чуеш, як шархаціць, капае са стрэх і точыцца у пясок пасля дажджу вада — і, бог ведае, якую ты маеш ласку ўсяму, што ты жывеш, глядзіш на гэты свет і будзеш паміраць у ім, як наканавана кожнаму. Вельмі ўвосень, калі выпадзе дзень прэлага сыраватага цяпла і стаіць нейкая празрыстая ціш і яснасць, калі пасля лянівага туману з раніцы — у поўдзень перад вачыма зазеленее жыта, тады надыходзіць гэтая жаднасць да зямлі і нейкая нядужая, саслабелая, як пасля хваробы, радасць стрэць ці убачыць даўнейшае... (ДГ, с. 47).

Прыметнікі *нядужы* 'слабы фізічна; хваравіты' і *саслабелы* 'які стаў фізічна слабым, нядужым' з'яўляюцца сінанімічнымі і ужываюцца звычайна пры найменнях чалавека ці частак яго цела. У кантэксце азначэнні маюць пераходнае значэнне (іх вобразная двухпланавасць палтрымліваецца параўнальным зваротам *як пасля хваробы*) і акцэнтуюць увагу на слабым праяўленні пачуцця, арганічна ўплытаючыся ў кантэкст: сумны асенні пейзаж выклікае ў героя апавядання "Дзікі голуб" думкі пра радасць жыцця і непазбежнасць смерці.

Прыметнік *нядужы*, ужыты ў іншым кантэксце, пастаўлены ў іншы сінанімічны рад, набывае новыя "камбінаторныя прырашчэнні":

Міця глядзеў на шарую, падзеўбаную дажджамі раллю, на клін зялёнай руні, што харашыла смутнае пустое поле, на

---

* Спасылкі даюцца па наступных выданнях: Адамчык В. Падарожжа на Буцэфале // Выбраныя творы: У 3 т. Т. 1. — Мн., 1995. (ПНБ); Чужая банькаўпчына // Тамсама. (ЧБ); Адамчык В. Дзікі голуб // Раяль з адламаным вечкам. — Мн., 1990. (ДГ); Адамчык В. І скажа той, хто народзіцца. — Мн., 1987. (ІС); Адамчык В. Год нулявы. — Мн., 1983. (ГН); Адамчык В. Кілавы д'ябал // Польшы. 1995. № 8. (КД).

замглёныя сіняю смугою грабянцы лесу, з жоўтымі чубкамі ды прылескамі нізкага грабу і гарэшніку, на адзінокія з сухавярхімі кронамі хвойкі, што аудаваемы бабамі, да якіх доуга не прыходзіць смерць, векавалі на прымежках, сярод поля, на калючыя дзікія грушы з шурпатымі крывымі камлямі — жоўта-бурачковыя або ўжо асыпаныя, чорназгалелыя, — і у душы млеу смутак, перамешаны з нядужай, празрыстай і крохкай радасцю, што ён, Міця, зноў дома, што бачыць гэты блізкі свет роднага поля у палахлівым пырханні смутных жаваранкаў і чуе над нагамі чэрствы жвір дарогі (ІС, с. 53).

Нядужая, празрыстая 'якая прасвечваецца, прапускае святло', крохкая 'якая легка крышыцца, распадаецца на часткі, ломкая' радасць Міці Корсака знаходзіцца ў дзіунай гармоні са станам навакольнага асяроддзя, з малюнкам няпэўнасці, суму, створаным аўтарам. Прыметнікі, ужытыя ў пераносным значэнні, акрамя інфармацыі пра слабасць праяўлення пачуцця, маюць дадатковае адценне няпэўнасці, недаўтавечнасці радасці быць дома. Аўтарскія азначэнні трывала ўпісваюцца у агульную канцэпцыю вобраза Міці, які, як птушаня, выпаў са свайго гнязда.

Выкарыстоўвае пісьменнік у якасці характарыстыкі і дыялектнае слова:

[Алеся] *устала і закалыхалася, як нядужае пташаня, ад ценькае радасці, што яшчэ жывая* (ГН, с. 27).

ТСБМ да дыялектнага прыметніка *ценькі* падае адно значэнне 'тонкі, тоненькі', "Слоўнік беларускіх гаворак паўднёва-заходняй Беларусі і яе пагранічча" прыводзіць чатыры значэнні, сярод якіх — 'кволы, змарнелы'. Менавіта гэта і абумовіла прыярытэт дыялектнага слова перад літаратурным у кантэксце. Сэнсава азначэнне слова *ценькі* збліжаецца з прыметнікам *нядужы* ў параўнальным звароце *як нядужае пташаня*, што дазваляе перадаць адначасова і фізічны і маральны стан Алеся Корсака ў час нараджэння дзіцяці.

Аказіянальнае значэнне набывае ў кантэксце прыметнік *тонкі*:

Цяперашняя радасць была танюткая і бліскучая, як павучынка, і пералівалася мігатлівай чырванню як пераліваецца у лесе на лаптку сонца нацягнутая між шурпатых камлёў хвоек ці аброшаных густых ялін танюткая павучынка. Яна шчымяла у душы, займаючыся і яснеючы, як дзень. І Хрысці зноў прыгануўся Імполь. Хмуры смутак нечаканага

жалю разарваў гэтую танюткую, што востра бліснула, павучынку радасці (ГН, с. 18).

Метафарычнасць прыметнікаў *танюткая* і *бліскачая* актуалізуецца параўнальным зваротам як *павучынка*. На аснове параўнання пісьменнік разгортае метафару: *радасць танюткая і бліскачая — радасць пераліваецца, як павучынка — танюткая павучынка радасці*. Прыметнік *танюткі* ўжываецца ў кантэксце тройчы: два разы з пераносным значэннем і адзін раз — з прамым (*танюткая павучынка*), якое падкрэслівае метафарычнасць азначэння. Метафарычнасць слова *бліскачы* падтрымліваецца ў кантэксце дзеясловам *бліснула*, ужытым з пераносным значэннем. Радасць і павучынка, якая зіхаціць на сонцы, збліжаюцца на аснове агульнасці семаў “нетрываласць” і “яркасць”. Такая аўтарская асацыяцыя дазваляе зразумець стан Хрысці, калі стары Корсак выганяе яе з Вера-сава.

Прыметнікі *нядужы, саслабелы, празрысты, ценькі* і іншыя ўтвараюць групу азначэнняў, што характарызуюць слабую ступень праяўлення пачуцця. Антанімічнай да іх з’яўляецца група прыметнікаў, якія ўжываюцца для характарыстыкі вялікай інтэнсіўнасці працякання эмоцыі: *шалёны, бяспамятны, п’яны* і інш.

Слова *шалёны* ў пераносным значэнні абазначае ‘вельмі інтэнсіўны, хуткі, моцны па сіле праяўлення’ і традыцыйна ужываецца пры словах-назвах пачуццяў:

Праўда, тая шалёная радасць пасля здарэння ці сутычкі з Габрыелем Жагалам была кароткаю — на трэці ці на чацвёрты дзень вінтоўка знікла: пад шырокай у падоле хвоечкай застаўся толькі раскешканы, быццам грыбнікамі, волкі, ласкава-мякенькі пасля дажджоў мох (КД, с. 47).

Але В. Адамчык шукае свае, індывідуальныя сродкі перадачы бурнай, глыбокай радасці. Напрыклад, прыметнік *бяспамятны* — ‘які мае вельмі слабую памяць; няпамятлівы’ — у спалучэнні са словам *радасць* набывае новае, індывідуальна-аўтарскае значэнне — ‘моцны, глыбокі’.

Міця падышоў сарамяжліва, але з бяспамятнай радасцю, распасцёршы рукі, абняў іх абедзвюх — і сасну, шурпата-спакойную, з мяккім густа-ласкавым шумам разгойданах галін над галавою, і яе, Чэсю, задуменна-прыгожую, з немігавым, утаропленым недзе ў небе, бліскачым у шарасці зімай ночы позіркам (ІС, с. 288).

Даволі часта аказіянальныя азначэнні пісьменнік ужывае побач з узуальнымі і такім чынам стварае своеасаб-

лвы сінанімічны рад прыметнікаў, дзе першае, традыцыйнае азначэнне падкрэслівае метафарычнасць наступных:

— *Чаму ты не пытаеш, дзе я быў? — у яго [Міцэвай] душы яшчэ усё віравала шалёная, п'яная і неразважлівая радасць* (ІС, с. 60).

Сінанімічны рад пачынаецца звыклым азначэннем *шалёны*, якое задае агульны тон і паказвае кірунак аўтарскага пераасэнсавання прыметнікаў *п'яны* і *неразважны* (у кантэксце яны маюць значэнне 'моцны, глыбокі, які цалкам валодае чалавекам'). Словазлучэнне разам з метафарычным дзеясловам *віраваць* стварае насычаны, экспрэсіўны вобраз моцнага, бурнага пачуцця, якое перажывае Міця Корсак пры даўно чаканай сустрэчы з каханай дзячучынай.

Такое нагнятанне азначэнняў (ампліфікацыя) спрыяе больш поўнаму раскрыццю вобраза героя, канцэнтруе ўвагу чытача на самым істотным, павышае эмацыйнасць выкладу, кампазіцыйна арганізуе часткі тэксту:

Міцю узяла трывога, ахапіў страх, у нейкай звар'яцелай гарачыні завірылі, закружыліся, як глыбокая вада, яго мыслі: ён згіне, прападзе у гэтым бясконцым свеце — і пасля яго не астанеца нічога. Няужо? І ён, як за саломінку, хапіўся зноў за тое, што перадумаў раней, кожны раз сам-насам, стаіўшыся перад сном, — ён зробіць нешта вялікае на гэтай зямлі дзеля сябе і дзеля сваіх людзей, ён пойдзе ваяваць за іхнюю волю. Ён згіне, але яго будучы помніць. Чалавек павінен пакідаць пасля сябе памяць.

Міцю ахапіла гарачка, перамешаная са злосцю і нейкай вострай, як вар'яцкай, радасцю. Ён успомніў пра Дварчаны, пастарунак, і яму, ужо ў ашалелай, раз'ятранай радасці, падумалася, што яго арыштуюць, пасадзяць у турму, але ён не баіцца гэтага. І яму нават пачало хацецца гэтага.

Міця як ап'янеў ад сваіх думак (ЧБ, с. 78).

Малюючы эмацыйны стан Міці Корсака, В. Адамчык паказвае чытачу розныя ступені праяўлення пачуцця. Своеасаблівым пунктам адліку ў кантэксце з'яўляецца метафарычнае словазлучэнне *звар'яцелая гарачыня*, дзе слова *гарачыня* азначае 'парыў, запал'. Наступная ступень — *вострая, вар'яцкая радасць*, якая 'выразна і моцна адчуваецца, выяўляецца'. Больш высокі узровень — *радасць ашалелая, раз'ятраная* 'нястрыманая, моцная, неутайманая'. І канчатковы вынік — Міця *ап'янеў* (перан. 'прыйсці ў стан захаплення, узбуджанасці, экстазу ад якога-небудзь моцнага ўражання, перажывання'). Пры

дапамозе прыметнікаў пісьменнік разгортвае дынаміку пачуццяў Міці Корсака, калі той ідзе ў пастарунак на допыт. Аутарскі каментар пераплятаецца з няўласна-простай мовай героя, што робіць кожны зрух, кожнае змяненне стану дэтэрмінаваным, абумоўленым.

Зразумела, што нетрадыцыйныя, яркія азначэнні падпарадкоўваюцца агульнай аутарскай задуме і арганічна ўплятаюцца у сістэму вобразаў таго ці іншага твора.

Алагічным спалучэннем *жудасная радасць* В. Адамчык апісвае эмацыйны стан Імполья Вераб'я, калі ён разам з Саўкам Аўсянікам і Жэнікам Рэпкам даганяе польскіх пагранічнікаў:

І, як смалкая жыўца з падсечанай хвойкі, выступала і дадала адвагі і жудаснай радасці, што Аўсянік не падобны да канакрада ці злодзея (ГН, с. 370).

Звычайна прыметнік *жудасны* у спалучэнні з назвамі эмоцый абазначае 'надзвычай вялікі, вельмі моцны' (напрыклад, *жудасны сум*). Але ў кантэксте аксюмаран *жудасная радасць* перадае складанасць пачуцця, якое валодае Імполем у гэты момант: побач з радасцю і страх, і хваляванне, і мужчынскі гонар.

Нярэдка кантэкст аднаго сказа недастатковы, каб адэкватна ацаніць сэнсавыя зрухі ў значэннях прыметнікаў: зразумець іх можна толькі ў межах макракантэксту.

Так, прыметнік *звар'яцелы*, да якога ТСБМ падае два значэнні 'які страціў розум, псіхічна хворы' і 'безразважны, раз'юшаны, ашалелы', у рамане "Ч у ж а я б а ц ь к а ў ш ч ы н а" набывае новы сэнс:

Спакойна, ужо нават з нейкай звар'яцелаю радасцю [Алеся] дастала з кішэні твая парашкі, што Міця купіў у дварчанскай аптэцы, падала старой і наліла у кубак цёплага, напаранага у печы чэмеру — ён пах трохі гразёю і аерам.

— Ці будзе якая карысць з гэтых лекаў? — старая нібы нехаця злівала з тлустае паперкі жаўтаваты, як паражня, парашок.

— Скарэй во, ды есці прынясу, — Алеся у нейкай звар'яцелаай злосці падагнала яе (ЧБ, с. 298).

Прыслоўе *спакойна* сэнсава супрацьлеглае ўсім лексіка-семантычным варыянтам прыметніка *звар'яцелы*, адзначаным у слоўніку, сведчыць, што прыметнік не ўжываецца ні ў адным са сваіх значэнняў. Таму, каб зразумець "камбінаторныя прырашчэнні", набытыя словам, трэба прыгадаць усю гісторыю жыцця Алеся Корсак, га-

лоўнай гераіні рамана: яе замужжа, нялёгкую долю удавы, каханне да Імполья і вялікую прагу шчасця. Каб здабыць зямлю, Алеся вырашае атруціць старую свякруху і нямую залушыцу.

Звар'яцелая радасць, з якой Алеся дае ім атруту, — гэ-та радасць даведзенага да крайнасці, да адчаю чалавека. Нездарма хвіліна затрымкі прыводзіць да імгненнай зме-ны настрою: звар'яцелая радасць пераходзіць у моцную, звар'яцелую злосць.

Не ведаючы абставінаў жыцця Імполья Вераб'я, нельга зразумець эсгэтычную значнасць індывідуальна-аўтарскіх азначэнняў *звінючы, чысты, гаючы*:

У грудзях перасохла тая звiнючая і чыстая, як вузенькі ручай, гаючая радасць (ГН, с. 40).

Народная прыказка кажа: “Прымачы хлеб сабачы”. Прымак Імполь не мае нічога свайго: чужая жонка, чужая зямля, нават вопратка першага мужа Алесі. І калі ён забівае невядомага драпежнага звера, Імполью карціць пах-валіцца, ён шчаслівы, што зрабіў гэта с а м. Індыві-дуальна-аўтарскія азначэнні *звінючы, чысты, гаючы*, во-бразная двухпланавасць якіх падтрымліваецца параў-нальным зваротам *як вузенькі ручай*, дапамагаюць зразу-мець той настрой, у якім знаходзіцца Імполь: яго радасць, перамяшаная з гонарам, цешыць душу, дадае павагі да самога сябе.

Характэрнай прыметай творчасці В. Адамчыка з'яўля-ецца адсутнасць прамых аўтарскіх характарыстык. Пись-менник быццам хавае свае ацэнкі, чытач павінен знайсці іх сам, углядаючыся і разважаючы над кожным словам. У гэтым плане азначэнні да слова *радасць*, аднаго з тэма-тычных слоў у творчасці В. Адамчыка, адыгрываюць вя-лікую ролю. Часта нісьменник канцэнтруе такія прымет-нікі-характарыстыкі, ствараючы тым самым пэўнае эма-цыянае поле вакол героя. Вось радасць Алесі:

Галубенькае, у белых кучаравых, як амяла, змарках неба, палявая дарога, каля густога сівавата-зялёнага жыта, дзе выльваў ліловы колас, нізкая ярына, зялёныя грушы на межках і цёплая ціш дарогі і адзінота сярод яснага абветра-нага свету — пакутлівай, шчымлівай радасцю усё задры-жала у Алесінай душы (ГН, с. 76). *Над мігатлівымі шапат-кімі каласамі зноў закалыхаліся, паплылі Алесіны мыслі. У нейкай пакутнай, змардаванай радасці думалася пра сваё дзіця, што зменіць і перайначыць жыццё* (ГН, с. 268). *Не-*

чаканая злая радасць забіла Алесі дых, што яна разлучыць, развядзе Імполя з Хрысціай (ІС, с. 166).

Азначэнні не толькі перадаюць усе нюансы пачуцця, яны ствараюць індывідуальны эмацыйны малюнак гераіні, вялікая экспрэсіўнасць якога дасягаецца парным выкарыстаннем прыметнікаў, прымушаюць чытача ставіцца да Алесі, як да асобы трагічнай, але разам з тым страшнай і помслівай.

Калі ж В. Адамчык малюе радасць Міці, танальнасць аповеду мяняецца: у ім больш трагічнага, чым злоснага, і менш напружання. Радасць яго *набалелая, пакутлівая, балючая*:

Чуючы лёгкасць і ўжо зноу набалелую радасць сустрэчы, Міця спынуся перад высокаю жалезнай брамай з прахадною будкаю, з аконца якой глядзеу вусаты вартаўнік у цёмна-сіняй круглай шапцы (ГН, с. 220). *Да шчымлвага болю у душы, да пакутнай радасці Міця любіў адзіноту, прэсны холад першага прымаразку з дымнай шорсткай шэрасцю на дахах, на жвірыстым пяску вуліцы, на счарнелым апалым лясці* (ІС, с. 140). *Міця моучкі сышоу з дашчаных, прыстаўленых да фундаменту сходцау, зласлівы, чуючы нават помслівую радасць* (ІС, с. 295).

Пісьменнік імкнецца перадаць складанасць, неадназначнасць чалавечых пачуццяў, іх амбівалентнасць і робіць гэта двума шляхамі: шляхам нанізвання прыметнікаў і шляхам ужывання складаных прыметнікаў.

Паказальна, што такія складаныя азначэнні В. Адамчык канцэнтруе галоўным чынам вакол двух вобразаў: Міці Корсака і Гэнрыка Самца, галоўнага героя аповесці “Кілавы д’ябал”. Гэта спрыяе паглыбленаму разуменню характараў герояў, дае магчымасць зразумець аўтарскія адносіны да іх. Радасць Міці Корсака характарызуецца азначэннямі *сарамліва-ценькі, балюча-затоены*:

І у яго [Мішвай] душы, пераліваючыся цераз край, віравала нейкая патайная, невымоўная радасць — сарамліва-ценькая, як чуеш гэтакую радасць ад першай востра натопыранай травы, ад нізкай, яшчэ прытоенай, але ўжо раскрытай кветкі падбелу, што знянацку на згоне змыгляне табе у вочы (ІС, с. 186). *Міцееву адзіноту і смутак разрывалі думкі пра Чэсю. Сцішвалася і шчымила балюча-затоенаю радасцю душа, як шчыміць яна ад сіняй, што адбірае вочы, яснасці неба, што так жадана адкрываецца у прагале цяжкіх хмар, ад першай рэдкай травы, што востры выпырскне на вільготна-прэлай лагчыцы пад старымі чор-*

на-шурпатымі аляшынамі, што дрыжаць дажджом расцягнутых таўкачыкаў і цярушаць жоўценькую паракню (ІС, с. 290).

Пачуццё Міці адэньваецца па розных параметрах: інтэнсіўнасці — *ценькая, затоеная*; глыбінні — *патайна*; эмацыйнай афарбаванасці — *балючая*. Тым самым ствараецца карціна складанага, амбівалентнага стану: перад намі чалавек душэўна чулы, эмацыйны, далкатны, які тонка адчувае прыроду, бо яго стан цесна звязаны з наваколлем, залежыць ад яго.

Такім жа чуйным, нервовым паўстае перад намі і Гэнрык Самец: радасць яго *нервова-трапяткая, каротка-шчымлвая*.

З нервова-трапяткою радасцю Гэнрык Самец узіраўся у знаёма-забытыя двухпавярховыя камяніцы, што адсвечвалі белымі фасадамі з патаемнаю цёмнаю у вокнах (КД, с. 93). І у Самца схмурнела, зацягнулася нечаканым смуткам неспадзяваная светлая радаць, што была прасачылася у душы, тая каротка-шчымлвая радасць, якую ён адчуваў заўсёды, калі ехаў дадому, у радзімую старану (КД, с. 30).

Эмацыйны малюнак тут зусім іншы, прыметнікі адэньваюць, у асноўным, працэс працякання эмоцы: радасць — *нервовая* 'звязаная з узбуджэннем, раздражненнем нерваў', *трапяткая* 'поўная душэўнага хвалявання', *шчымлвая* 'моцная, неадольная, якая хвалюе, узбуджае', *кароткая* 'непрацяглая, малая па часе', *неспадзяваная* 'якая вельмі хутка ўзнікла, раптоўная'. Тут няма змрочных таноў, негатыўных адценняў, наадварот, азначэнне *светлы* нясе ў сабе станоўчы пачатак. Таму, у адрозненне ад Міці Корсака, Самец успрымасца чытачом як чалавек адчувальны да знешніх і ўнутраных зменаў, стан якога вельмі хутка мяняецца.

Па-мастацку дакладныя, вобразныя, незвычайныя азначэнні, ужытыя да слова *радасць*, дапамагаюць Вячаславу Адамчыку стварыць псіхалагічныя партрэты сваіх герояў, перадаць самыя тонкія зрухі ў псіхічным стане персанажаў, у кантэксте твора яны працуюць на агульную мастацкую ідэю.

Свежыя, змястоўныя, нетрадыцыйныя азначэнні жывуць у пэўным кантэксте, дзе становяцца адзнакай індывидуальна-аўтарскага стылю пісьменніка.

¹ Лепешаў І. Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора. — Мн., 1981. — С. 61.